

آسیب‌های کار جمعی

حجت منگنه‌چی

شاید بتوان ادعا کرد که نیاز و احتیاج انسان از بقیه آفریده‌ها بیشتر است و از این رو باید فعالیت و کار بیشتری انجام دهد تا به وسیله آن، نیازهای گاه بی‌شمار خود را تأمین و از این طریق، خود و خانواده‌اش را حفظ نماید. نقش مثبتی که کار در تعالی و ارتقای شخصیت انسان دارد می‌تواند جنبه دیگری از ضرورت آن را نشان دهد. علاوه بر این، کسب درآمد، علاوه بر منافع شخصی آن برای اشخاص، موجب پیشرفت جامعه می‌شود که با توجه به طبیعت مدنی انسان، امری بسیار ضروری و حائز اهمیت است. به‌طور کلی یکی از شاخص‌های توسعه، مسئله کار و تلاش است که راهی برای استفاده از استعدادها و توانمندی‌هاست.

در دین مبین اسلام، کار و تلاش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و هم به لحاظ کمی و هم به لحاظ کیفی ستایش شده، تا جایی که گونه‌ای عبادت به شمار رفته است. اسلام با ایجاد چنین نگاهی به کار موجب گردید تا انسان مؤمن با انگیزه بیشتری به کار و فعالیت اهتمام ورزد و استعداد خود را شکوفا سازد. در اندیشه اسلامی، کار موجب کمال انسان^۱ به منزله جهاد در راه خدا^۲ است. هم در آیات قرآن و هم در روایات معصومان (علیهم‌السلام) به مسئله کسب و کار توجه بسیار شده است. اهمیت کار و تلاش در زندگی به اندازه‌ای است که طبق نقل‌های تاریخی، تمام پیامبران^۳ و از جمله پیامبر گرامی اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و امامان (علیهم‌السلام) برای امرار معاش کار می‌کردند و دیگران را نیز به این امر توصیه می‌نمودند. امام صادق (علیه‌السلام) فرموده است:

«هرکس دنیا را طلب کند به قصد اینکه آبروی خود را از مردم حفظ، رفاه خانواده‌اش را تأمین و به همسایه‌اش کمک کند، وقتی با خدا دیدار می‌کند، چهره‌اش همانند ماه شب بدر می‌درخشد»^۴

پایش
سنگ زندگی

۲۴

شماره ۵
دی ۱۳۹۳

روندنامه مطالعات علمی و اطلاع‌رسانی

۵. وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۳۱.

۴. بحار الأنوار، ج ۱۱، ص ۶۵.

۳. عمال، ص ۸۸.

۲. الکافی، ج ۵، ص ۷۱.

۱. مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۱۴.

اهمیت و نقش انکارناپذیر کسب و کار در زندگی انسان موجب شده تا این بُعد زندگی نیز با آسیب‌ها و آفات گوناگونی مواجه شود. موارد مورد نظر از آن رو آسیب و آفت قلمداد می‌شوند که زندگی فردی و اجتماعی انسان را به مخاطره انداخته، چالش‌هایی جدی را به وجود می‌آورند. اگرچه دسته‌ای از این آسیب‌ها صرفاً به زندگی دنیایی انسان‌ها مربوط است اما در اندیشه اسلامی، حیات دنیوی به خودی خود اصالت ندارد و مقدمه‌ای برای حیات اخروی است؛ از این رو در آموزه‌های اسلامی به این آسیب‌ها، که تهدیدی جدی برای زیست انسانی به شمار می‌روند، توجه گردیده است.

در این نوشتار به سه آسیب مهم در مسئله کسب و کار و فعالیت‌های اقتصادی پرداخته شده است.

یکم) فقدان کار جمعی و گروهی

هم عمر انسان، هم زمانی که برای کار و فعالیت اختصاص می‌دهد و هم توانایی و استعداد او محدود است. در مقابل نیازهای انسان، اگر نگوئیم نامحدود است، باید بپذیریم که بسیار زیاد است. از این رو انسان نمی‌تواند با عمر، زمان و توانایی محدودی که دارد پاسخ‌گوی همه نیازهایش باشد. در چنین شرایطی، زندگی اجتماعی اقتضا می‌کند که انسان‌ها یا همکاری یکدیگر برای برآوردن نیازهای خویش اقدام نموده، کارها را به صورت جمعی و گروهی انجام دهند. در اینجا در صدد آن نیستیم که از تأثیر هر یک از افراد جامعه بر اقتصاد چشم‌پوشی کنیم، بلکه می‌گوییم از این نکته نباید غفلت شود که انجام برخی کارها از عهده فرد به‌تنهایی برنمی‌آید و فقط در پرتو کار جمعی، با رعایت آداب و شرایط آن، است که می‌توان به اهداف از پیش تعیین شده دست یافت و با افزایش بهره‌وری، موفقیت‌های بیشتری را به دست آورد. در روزگار حاضر که هم از نظر کمیت و هم از نظر کیفیت، شاهد توسعه در کارها هستیم به‌جرت باید ادعان کنیم که برخی از کارها را جز در سایه کار جمعی نمی‌توان محقق نمود و به انجام رساند. نه فقط نیروی انسانی و فکری بلکه منابع مالی و سرمایه‌های فردی اجازه ورود به برخی کارها و فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی را نمی‌دهد. البته مقصود این نیست که باید از کار فردی دست کشید، بلکه سخن در

اهمیت کار جمعی برای رسیدن به اهداف بزرگ‌تر و بااهمیت‌تر است. انجام کار به صورت جمعی به معنای همکاری در کار برای دستیابی به هدف است. نمی‌توان انکار نمود که زندگی اجتماعی، همکاری یا یکدیگر را در پیشبرد کارها می‌طلبد و از این نظر، کار گروهی را می‌توان یکی از پدیده‌های ضروری اجتماعی به شمار آورد که امروزه نیاز به آن بیش از گذشته احساس می‌شود؛ زیرا با پیشرفت علوم و تخصصی شدن امور، این امکان وجود ندارد که انسان به‌تنهایی از عهده همه کارها برآید. اتخاذ چنین شیوای انجام کار و رسیدن به نتیجه را سرعت می‌بخشد. اساساً تحقق سعادت در بُعد مادی نمی‌تواند با تکیه صرف بر نیروی فرد امکان‌پذیر باشد، بلکه به تعاون و همکاری عمومی وابسته است. خداوند در قرآن کریم چنین فرمان می‌دهد:

«تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ» (المائدة/۲).

«در نیکوکاری و پرهیزکاری با یکدیگر همکاری کنید، و در گناه و تعدی دستیار هم نشوید.»

در این آیه شریفه به دو نکته توجه داده شده است: ۱. تعاون و همکاری؛ ۲. همکاری در اموری که مصداق نیکوکاری (بر) و پرهیزکاری (تقوا) است. امام علی (علیه السلام) در یکی از خطبه‌ها فرموده است:

«... دست خدا با جماعت است. از پراکندگی پرهیزید...»^۱

«کارشناسان علوم اجتماعی بر این باورند که مهم‌ترین عامل توسعه در هر کشوری، ابزار، فناوری و پول نیست، بلکه شاخص‌ترین محور توسعه در هر سرزمینی، نیروی انسانی است که اتحاد و همکاری این نیروها می‌تواند موانع پیشرفت و آبادانی را سریع‌تر و با زحمت کمتری از سر راه بردارد، اما در جامعه ما همچنان به کار گروهی با دیده شک و تردید نگاه می‌شود.»^۲

به دلیل شایع بودن روحیه فردگرایی در انجام کارها، فرهنگ همکاری در جامعه ما ضعیف است. افراد در انجام فعالیت‌های فردی موفق و دارای پیشرفت خوبی هستند اما متأسفانه در انجام فعالیت‌های جمعی و گروهی با مشکل مواجه می‌شوند؛ همین امر موجب می‌شود تمایلی به انجام کار جمعی نشان ندهند. اهتمام نداشتن به کار جمعی در کشور ما را می‌توان در موارد مختلفی مشاهده نمود که به دو مورد اشاره می‌شود:

۱. ورزش: اگر به نتایج ورزشی در مسابقات داخلی و خارجی بنگریم خواهیم دید در رشته های انفرادی موفقیت های بیشتری را کسب می کنیم تا در رشته هایی که به ظاهر به صورت جمعی تلاش می کنند.

۲. پژوهش: در حوزه پژوهش با انبوهی از تولیدات مواجه هستیم که اگر به صورت گروهی دنبال می شدند علاوه بر پرهیز از کارهای موازی و مشابه، تولیدات عمیق تر و دقیق تری را می توانستند در اختیار جامعه علمی قرار دهند.

نکته ای که در کار جمعی باید به آن توجه شود این است که این شیوه کاری، شرایط و ضوابط خاص خود را می طلبد که از جمله آنها می توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. ضرورت هدف گذاری، انسجام بخشی و هماهنگی افراد نسبت به انجام کار مورد نظر؛ فقدان این شرط موجب پراکندگی و گسست از یک سو و اتلاف منابع انسانی و مالی از سوی دیگر است که حاصل آن کار بی نتیجه خواهد بود.

۲. ضرورت تعیین روش ها و راهبردهایی برای دستیابی به اهداف، و التزام عملی افراد گروه نسبت به آنها؛

۳. ضرورت تقسیم وظایف با نگاه واقع گرایانه و توجه به توانایی افراد؛ قرار گرفتن در ضمن یک مجموعه کاری اقتضا می کند که هر یک از افراد آن مجموعه، شرایط لازم برای پذیرش وظیفه مورد نظر را داشته باشند، در غیر این صورت، تقسیم کار به درستی انجام نمی شود و طبعاً دستیابی به هدف، ممکن نخواهد بود.

۴. ضرورت آسیب شناسی و تلاش برای یافتن راه های برون رفت از آسیب ها؛
۵. پرهیز از تک گویی و تک روی، و تلاش برای عمل به تصمیمات جمعی؛

۶. ضرورت برخورداری از مدیریت توانمند برای ایجاد هماهنگی و نظارت بر پیشرفت کار؛
۷. ضرورت ایجاد فضای اعتماد نسبت به یکدیگر؛ زیرا به هر اندازه اعتماد افزایش یابد به همان مقدار روحیه کار جمعی افزایش خواهد یافت. لازمه حضور در فعالیت های جمعی آن است که افراد نسبت به یکدیگر رویکرد مثبت و به یکدیگر اعتماد داشته باشند؛ چراکه در غیر این صورت، انتظار کار جمعی، انتظاری تحقق ناپذیر است.

۸. ضرورت تضمین منافع افراد؛ این تضمین از آن رو اهمیت دارد که بروز اختلاف در کار جمعی، قابل پیش بینی است و در صورتی که سرانجام این اختلاف به جدایی افراد از گروه بینجامد موجب تضییع حقوق افراد نمی شود، بلکه در پرتو قوانین و ضوابط حقوقی ناظر به کار جمعی افراد می توانند حق خود را استیفا نمایند.

دوم) فقدان وجدان کاری

انجام کار به صورت دقیق و با رعایت ویژگی های لازم، نشان از آن دارد که انجام دهنده آن دارای وجدان کاری است. چنین انسانی احساس آرامش دارد و از اینکه از اعتماد دیگران نسبت به خود، حسن استفاده را کرده، خرسند است.

وجدان کاری یعنی عاملی که سبب می شود فرد بدون هرگونه کنترل خارجی و به دنبال انگیزه های درونی کارش را به نحو احسن انجام دهد؛ یا ممکن است بگوییم: وجدان کاری عاملی است که موجب می شود فرد صرف نظر از هرگونه تشویق یا تنبیهی کارش را به بهترین صورت ممکن انجام دهد.^۱

کار ارزشمند کاری است که ویژگی های مختلفی داشته باشد. یکی از ویژگی های لازم در ارزش گذاری کار، برخورداری آن از کیفیت بالا است. توجه به کیفیت و دقت در درست و خوب انجام شدن کار، میزانی برای سنجش محصول است. ارائه کار و یا تولید محصول با کیفیت پایین، نشانگر بی مسئولیتی و بی وجدانی شخص است و گاه باید بی خردی و ناآگاهی را نیز بر این موارد افزود. ارائه محصول با کیفیت پایین پیامدهای ناگواری را برای انجام دهنده آن دارد. متأسفانه یکی از مشکلات جدی در بُعد اقتصادی کشور ما، پایین بودن سطح کیفی تولیدات داخلی است که علاوه بر مشکلات اقتصادی، چالش های فرهنگی را نیز با خود به همراه دارد. از نظر اقتصادی، پایین آمدن سطح رغبت عمومی به کالاها و تولیدات داخلی و افزایش صادرات، از یک سو موجب افزایش بیکاری و از سوی دیگر موجب خروج سرمایه های بولی از کشور خواهد شد، از این آسیب ها که بگذریم با آسیب های فرهنگی مواجه خواهیم شد؛ چراکه با ورود کالا و محصول خارجی، به تدریج فرهنگ حاکم بر کشورهای وارد کننده - که یقیناً بر کالاها و محصولات آنها تأثیر گذاشته است - بر کشور مصرف کننده نیز تأثیر خواهد نهاد و فرصت کشور مصرف کننده نخواهد یافت تا فرهنگ خود را در بُعد اقتصادی تقویت و ترویج کند.

به حدیث زیر توجه کنیم تا به اهمیت کیفیت، بیش از پیش پی ببریم:

امام صادق (علیه السلام) می فرماید:

«گروهی نزد پیامبر خدا آمدند و او را به مرگ سعد بن معاذ خیر دادند، پیامبر با اصحاب برای تجهیز سعد حرکت کردند، و در حالی که بر چهارچوب در غسل خانه قرار داشتند به غسل دادن بدن سعد فرمان دادند. هنگامی که او را حنوط و کفن

کردند و بر تخته ای برای حمل به سوی یقیع قرار دادند، حضرت با پای برهنه و بدون عبا دنبال جنازه حرکت کردند. سپس گاهی طرف راست جنازه را بر دوش می گرفتند و گاهی طرف چپ را تا به قبر رسیدند. پیامبر ﷺ وارد قبر شد و با دست مبارکش لحد چید و از اصحاب می خواست که سنگ و خاک به حضرت دهند تا روزنه های بین لحد را بگیرد؛ چون فارغ شدند و خاک روی لحد ریخته شد و قبر به طور کامل بسته شد، فرمود: من می دانم به زودی جنازه می یوسد ولی خدا بنده ای را دوست دارد که هر گاه کاری می کند محکم و استوار انجام می دهد، به این خاطر در چینش لحد و بستن روزنه های آن با سنگ و خاک دقت کردم. ...»^۹

نکته قابل توجه در این حدیث، این فراز است: «خدا بنده ای را دوست دارد که هر گاه کاری می کند محکم و استوار انجام می دهد». رسول گرامی ﷺ با این عمل نشان داد که محکم کاری و استواری در انجام هر کار هیچ گاه نباید مورد غفلت قرار گیرد. از نظر دینی، کسی که فاقد وجدان کاری باشد و عملش فریبکارانه و همراه با مکر و نیرنگ باشد به شدت سرزنش است. طبعاً نمی توان درآمد حاصل از چنین کاری را درآمدی کاملاً حلال دانست و انتظار داشت که آثار چنین درآمدی را در پی داشته باشد. چنین شخصی باید بداند که هم به خود ظلم می کند و هم به جامعه؛ زیرا با کم کاری و انجام کار با کیفیتی ناخوشایند، جلب روزی حلال را از دست داده و در صورتی که در کار جمعی فعالیت داشته باشد به همان اندازه که کم کاری کرده به همان اندازه و یا حتی بیش از آن، کار دیگران را بی ارزش ساخته است.

پیامبر ﷺ فرمود:

«کسی که به مسلمانی خیانت کند، یا به او زبانی برساند، یا به او تیرنگ بنزند، از ما نیست»^{۱۰}

در ایجاد و تقویت وجدان کاری در جامعه، دست کم باید دو اقدام اساسی صورت پذیرد:

۱. **اقدام تربیتی:** مقصود این است که با توسعه فرهنگ کار در میان افراد جامعه، آنان را با آسیب های فقدان وجدان کاری و نیز آثار نیکوی ایجاد آن آگاه سازیم و ابعاد دینی آن را بیش از پیش بیان نماییم.
۲. **اقدام نظارتی:** باید در هر مجموعه ای به بُعد نظارتی بر فعالیت های افراد بیش تر توجه شود، چنانکه حضرت علی ﷺ می فرماید:

«در کارهای کارگزاران، کاوش و به امور آنان رسیدگی کن و بازرس های درستکار و وقادار

بر آنان بگمار؛ زیرا بازرسی مخفی تو از کارهای آنان موجب می شود که ایشان امانت داری را پیشه خود سازند و با مردم به رفق و ترمی رفتار کنند»^{۱۱}

البته در راستای ترویج فرهنگ صحیح کار باید تلاش نمود تا فرهنگ «خودکنترلی»، با توجه به معیارهای دقیق، در میان کارکنان نهادینه شود؛ زیرا اگرچه سازمان ها و ادارات هزینه هایی را برای نظارت و ارزیابی عملکردها مصرف می کنند و سعی دارند با قرار دادن عوامل تشویق کننده و توبیخ کننده اوضاع را کنترل نمایند اما عوامل خارجی، هر قدر هم گسترده و دقیق، باز نمی توانند تسببت به حصول نتیجه درخور اطمینان بخش باشند. بنابراین، باید عامل درونی را ایجاد و تقویت نمود و آن عامل، همان «وجدان کاری» است. چه بسا در یک مجموعه کاری، به اندازه کافی منابع انسانی وجود داشته باشد، اما منابع انسانی برای رسیدن به اهداف کافی نیست، بلکه این نیروها باید کارها را به درستی و با دقت لازم انجام دهند و این میسر نیست مگر آنکه وجدان کاری داشته باشند. نباید فراموش کرد که وجدان کاری یکی از مهم ترین عوامل در پیشرفت کار است که باید از درون مدیریت شود.

توجه به کیفیت و دقت در درست و خوب انجام شدن کار، میزانی برای سنجش محصول است. ارائه کار و یا تولید محصول باکیفیت پایین، نشانگر بی مسئولیتی و بی وجدانی شخص است و گاه باید بی خردی و ناآگاهی را نیز بر این موارد افزود.

عوامل بسیاری چون ارزش های حاکم بر جامعه، قوانین و مقررات، آداب و رسوم و فرهنگ عمومی، شیوه های مدیریتی و مانند اینها در ایجاد و تقویت وجدان کاری تأثیر گذارند^{۱۲} همچنین عوامل مختلفی می توانند در کمرنگ شدن وجدان کاری و یا از بین رفتن آن نقش داشته باشند که از جمله آنها می توان به سستی و تنبلی، بی خردی، ثروت اندوزی، نگاه سودجویانه صرف و حرص و طمع اشاره کرد. باید به این نکته نیز توجه داشت که وجدان کاری مقوله ای متمایز از تخصص و آگاهی است. آنچه موجب بالندگی و پیشرفت کار می شود این است که این دو مقوله در کنار سایر مقولات قرار گیرند. صرف اینکه کسی از آگاهی و تخصص

۹- شیخ طوسی، امالی، ص ۴۲۷، بحار الانوار، ج ۶، ص ۲۴۰.

۱۰- العیال، ترجمه احمد آرام، ج ۵، ص ۵۴۶.

۱۱- کار در زندگی فردی و اجتماعی از دیدگاه قرآن، ص ۱۹۲.

کشور	ساعت کار مفید
ژاپن	۲۴۲۰ ساعت
کره جنوبی	۱۹۰۰ ساعت
آلمان	۱۷۰۰ ساعت
چین	۱۴۲۰ ساعت
آمریکا	۱۳۶۰ ساعت
ترکیه	۱۳۳۰ ساعت
پاکستان	۱۱۰۰ ساعت
افغانستان	۹۵۰ ساعت
ایران	۸۰۰ ساعت
عربستان	۷۲۰ ساعت
کویت	۶۰۰ ساعت

لازم برخوردار باشد برای پیشبرد کار و دستیابی به مقصود کافی نیست، بلکه باید کار خود را بهترین صورت ممکن به انجام برساند و این شدنی نیست مگر آنکه وجدان کاری میان کارکنان جامعه نهادینه گردد.

سوم) فقدان کار مفید

میزان روزانه کار مفید در بخش دولتی، ۲۲ دقیقه گزارش شده است و این در حالی است که در ماده ۵۱ قانون کار، میزان مجاز ساعت کار روزانه افراد در بنگاه ها و واحدهای مشمول قانون کار کشور ۸ ساعت اعلام شده است. مرکز پژوهش‌های مجلس اعلام کرد که در خوش‌بینانه‌ترین حالت، ساعت کار مفید در ایران در هر روز تا ۲ ساعت است که میزان هفتگی آن به بیشتر از ۱۱ ساعت نمی‌رسد. البته برخی آمارهای دیگر نیز این میزان را ۶ تا ۷ ساعت در هفته برآورد کرده‌اند. با این حال میزان ساعت کار مفید هفتگی در ژاپن ۴۰ تا ۶۰ ساعت و در کره جنوبی نیز ۵۴ تا ۷۲ ساعت برآورد می‌شود! جدول وضعیت ساعات کار مفید در ۱۱ کشور جهان از این قرار است:^{۱۳}

با اینکه در آموزه های دینی و توصیه های پیامبر ﷺ و امامان معصومین^{علیهم السلام} مقوله کار در زندگی هر فرد از جایگاه ویژه ای برخوردار است و گونه ای عبادت به شمار می رود اما آمارها نشان می دهند که فرهنگ از زیر کار در رفتن بر فرهنگ کار کردن غلبه یافته و این در حالی است که امام علی (علیه السلام) درباره تقسیم اوقات می فرماید:

«مؤمن وقت خویش را سه بخش می کند: ۱) بخشی که در آن با پروردگار خویش مناجات (و او را عبادت) کند؛ ۲) بخشی که در آن به دنبال تأمین معاش خویش رود؛ ۳) بخشی که به خلوت (و استراحت) بپردازد، تا از آنچه حلال و زیننده است لذت ببرد»^{۱۶} گرچه در بیان نورانی آن حضرت تصریح نشده است که برای هر دسته از وظایف چند ساعت اختصاص داده شود ولی به نظر می رسد اوقات شبانه روز را به سه ساعت مساوی تقسیم کردن مناسب و موافق سرشت بیش تر انسان ها باشد؛ یعنی باید برای خواب، خوراک و دیگر لذت ها ۸ ساعت، انجام دادن کارهای روزانه برای تهیه معاش ۸ ساعت، و برنامه های عبادی و ارتباط با خدا نیز ۸ ساعت باید تنظیم شود.^{۱۷}

کاهش کار مفید معلول عوامل متعددی است که به نظر می رسد موارد زیر برخی از آن عوامل باشند.

۱. نهادینه نشدن فرهنگ عمومی کار در جامعه و یا بی توجهی به فرهنگ کار؛
۲. فقدان نیروی متخصص؛ یکی از ملاک های محوری پذیرفتن مسئولیت (در کنار سایر ملاک ها) داشتن تخصص و کاردانی در زمینه آن مسئولیت است. دستیابی به نتیجه مطلوب در گرو تخصص و کاردانی است و طبیعتاً فقدان آن، دستیابی به نتیجه را با مشکل مواجه می کند. در قرآن کریم از زبان حضرت یوسف علیه السلام می خوانیم:

«قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ» (یوسف/۵۵).
«[یوسف] گفت: «مرا بر خزانة های این سرزمین بگمار، که من نگهبانی دانا هستم.»
آن حضرت در معرفی خود بر دو ویژگی، «حفیظ» و «علیم» تکیه نمود که اولی بر امانتداری و متعهد بودن ایشان و دومی بر آگاهی و تخصص اشاره دارد. مقوله «تخصص» برای کارکنان هر جامعه، چه در سطح مدیران کلان و چه در سطح مدیران خرد و کارشناسان، به منظور پیشرفت علمی و صنعتی و دستیابی به اهداف بسیار، اهمیت دارد. از این رو علاوه بر آنکه عقل بر اهمیت علم و شناخت و مهارت در کار تأکید دارد، تعالیم و احادیث اسلامی نیز به این مسئله توجه کرده است؛ زیرا تخصص و برخورداری از دانش، یکی از مهم ترین عوامل موفقیت و برای رسیدن به کار شایسته، امری اجتناب ناپذیر است.

کسانی که با تصمیم گیری های لحظه ای و بدون کسب آگاهی لازم دست به کاری می زنند در غالب موارد - اگر نگوییم در همه موارد - دچار شکست می شوند. امام صادق علیه السلام فرموده است:

«هر صنعتگری ناگزیر باید از سه خصوصیت برخوردار باشد تا کار او رونق یابد، یکی اینکه در کار خویش ماهر باشد...»^{۱۸}

۳. ضعف مدیریتی؛ این حالت می تواند دلایل مختلفی داشته باشد که یکی از آنها حاکمیت «رابطه محوری» بر «شایسته محوری» است. وجود چنین وضعیتی نه تنها به خودی خود مشکل آفرین است، بلکه حتی می تواند انگیزه همکاری افراد مجموعه را با مدیر ضعیف و ناکارآمد، کم رنگ نماید و در نتیجه، فقدان کار مفید را رقم بزنند.

۴. نیروی کار ملازاد بر نیاز؛ اگرچه یکی از وظایف دولت، اشتغال زایی و فراهم نمودن زمینه های کاری برای افراد جامعه است، اما نباید منابع انسانی به کار گرفته شده پیش از اندازه نیاز باشد؛ زیرا وقتی کاری که از عهده یک نفر برمی آید به سه نفر واگذار شود گاه موجب سرگردانی آنان و گاه موجب از زیر کار در رفتن می شود.

۵. پایین بودن موقعیت شغلی نسبت به سطح شخصیتی و تحصیلات؛ در انتخاب و چینش منابع انسانی باید دقت لازم انجام گیرد؛ زیرا اگر بین سطح شخصیتی، تحصیلی و مهارتی یک فرد و شغلی که در آن به کار گرفته شده است نوازن برقرار نباشد این حالت می تواند او را بی انگیزه و زمینه را برای عدم ارائه کار مفید فراهم نماید.

۶. پایین بودن حقوق و دستمزد و فقدان رضایت شغلی؛ گاه گفته می شود ۶۰ درصد مردم از شغل خود راضی نیستند یا آینده روشن شغلی برای خود نمی بینند. در چنین شرایطی، نارضایتی شغلی بر میزان کار مفید تأثیر می نهد؛ زیرا این افراد به صرف اینکه از شغل خود ناراضی هستند آن را رها نمی کنند، بلکه خود را مجبور به ادامه آن می دانند و در چنین وضعیتی نباید ارائه کار مفید را از آنان انتظار داشت.

۱۶. «کل دی صناعة تطهر إلى ثلاث خلال تجلب بها المكسب و هو أن تكون خادفاً بعلد» (الحیاء، ج ۲، ص ۵۴۰).

۱۷. الحیاء، ج ۵، ص ۴۵۷. ۱۸. کار بر زندگی فردی و اجتماعی از دیدگاه قرآن، ص ۱۴۹.

پایه اجتهاد
۴۹
شماره ۵
ژانویه ۱۳۹۳
رسدانه تحلیلی، علمی و اطلاع رسانی